

Mission i profetböckerna

Missionsperspektivet möter redan i Gamla testamentet och blir särskilt påtagligt i profetböckerna. Det finns alltså en kontinuitet i Bibeln som inte gäller endast den utlovade Sonen, utan även välsignelse till alla folk och mission. Gäller denna även löftena till Abraham om ett stort folk och profeternas förutsägelser om återsamling av Guds utspridda folk? Och vilken plats har Guds folk i kallelsen till mission? Dessa frågor väcker och diskuterar Anders Ek i sin artikel, som tar sin utgångspunkt i en text från Sefanja bok.

”Men jag ska lämna kvar i dig ett folk som är ödmjukt och svagt och har sin tillflykt i Herrens namn. De som är kvar av Israel ska inte göra orätt eller tala lögn, och ingen falsk tunga ska finnas i deras mun. De ska få beta och lägga sig ner utan att någon skrämmer dem. Jubla, dotter Sion, ropa av glädje, Israel! Var glad och fröjda dig av hela ditt hjärta, dotter Jerusalem! Herren har tagit bort straffdomarna från dig och röjt bort din fiende. Herren, Israels Kung, bor i dig. Du ska aldrig mer frukta något ont. På den dagen ska det sägas till Jerusalem: ”Var inte rädd, Sion, låt inte dina händer sjunka! Herren din Gud bor i dig, en hjälte som frälser. Han gläder sig över dig med lust, han tiger stilla i sin kärlek, han fröjdas över dig med jubel.” Jag ska samla dem som sörjer över högtiderna, dem som varit skilda från dig och nu bär

föraktets börda. Se, på den tiden ska jag ta itu med alla som plågat dig. Jag ska frälsa de haltande och samla de fördrivna. Jag ska göra dem till lovsång och berömmelse över hela jorden där de varit så hånade. På den tiden ska jag föra er hem, då ska jag samla er, för jag ska göra er till berömmelse och lovsång bland jordens alla folk när jag gör slut på er fångenskap inför era ögon, säger Herren.”

(Sef. 3:12–20)

I denna text från 600-talet före Kristus får vi en bild av den frälsning som ska komma i Kristus. Gud skall gripa in och ta bort straffdomarna från sitt folk genom sin Son. De frälsta som blir kvar ska vara ödmjuka och svaga i sig själva men de ska ta sin tillflykt i Jesu namn.¹ I centrum av folket står Konungen som bor bland dem. Och folket i sin helhet skall bli till en lovsång bland de omkringliggande folken.

Det finns många liknande framåtblickande textavsnitt i profetböckerna. Ofta talar profeterna om hur relationen mellan Gud och folket ska återupprättas, hur det andliga livet ska reformeras och hela landet få en särskild ny välsignelse. I olika profetböcker beskrivs det på olika sätt, men man ser ändå

likheterna mellan framställningarna. Det finns ett återkommande löfte om en ny tid med nya välsignelser och med ny upprättelse. Inte alldeles sällan finns det i dessa texter ett globalt perspektiv, som ibland uttryckligen och ibland endast i antydningar beskriver att frälsningen ska nå ut till alla folk genom Israel. I avslutningen av citatet från Sefanja ser vi just detta, hur perspektivet vidgas så att det inte enbart handlar om Israel.

Om man studerar hur missionen beskrivs i Gamla testamentets profetböcker ser man att det är framåtblickande glimtar eller bilder av just det här slaget som ständigt återkommer. Frälsningen beskrivs i vackra ordalag och ofta påtagligt fysiskt. Den beskrivs inte enbart som en inre angelägenhet utan som en upprättelse av hela nationen. Samma nationella, historiska och fysiska perspektiv som alltid återkommer i Gamla testamentet har profeterna när de beskriver det som väntar – Sonen och det nya förbundet. När det kommer till profetböckerna går det inte att skilja mission från allt det andra, från den större visionen om återupprättelse och om nytt liv, om Kyrkan som växer fram genom Kristi frälsningsverk och Andens kraft.

DET NYA FÖRBUNDET

De allra mest centrala texterna som tecknar denna bild av det kommande nya förbundet är hämtade från tiden kring den babyloniska fångenskapen (ca 600 f.Kr.). Det är när hotet om undergång är som allra mest påtagligt för Israels folk som Gud möter dem med de starkaste löfterna. I Jeremia 31 talar profeten om ett ”nytt förbund” som skall komma och i Hesekiels 36:e och 37:e kapitel kan vi läsa om ett ”evigt fridsför-

bund” som Gud ska sluta med sitt folk.² Både ordet ”nytt” och ordet ”evigt” lär oss att det finns en kvalitativ skillnad mellan det förbund som fanns vid den tiden och det förbund som skulle komma. Tre saker återkommer både hos Jeremia och Hesekiel.

Förlåtelse och rening

För det första lovar Gud förlåtelse. Problemet med det gamla förbundet är människans svaghet och synd, inte förbundet som sådant.³ I det nya förbundet ligger förlåtelsen som grund för hela relationen mellan Gud och människa. I Jeremia läser vi: ”jag ska förlåta deras missgärningar och deras synder ska jag inte mer komma ihåg”⁴. I Hesekiels version av löftet uttrycks samma sak i termer av renhet, ”Jag ska stänka rent vatten på er så att ni blir rena”⁵.

Ett nytt hjärta

För det andra lovar Gud ett förvandlat hjärta och förvandlad vilja genom sin Ande. ”Jag ska lägga min lag i deras inre och skriva den i deras hjärtan”, skriver Jeremia.⁶ Och Hesekiel formulerar det: ”Jag ska ge er ett nytt hjärta och låta en ny ande komma in i er. Jag ska ta bort stenhjärtat ur er kropp och ge er ett hjärta av kött. Jag ska låta min Ande komma in i er och göra så att ni vandrar efter mina stadgar och håller mina lagar och följer dem” (Hes. 36:26–27).

Gudskunskap

För det tredje, och detta är konsekvensen både av förlåtelsen och av andeuppfyllelsen, lovar Gud en ny nära relation mellan folket och honom själv. ”Alla ska känna mig”⁷, ”Ni ska vara mitt folk och jag ska vara er Gud”.⁸

Det vi ser tecknas är en reformerad, återupprättad relation mellan Gud och hans folk. På grund av folkets svaghet låter Gud välsignelsen gå ännu djupare än tidigare. Relationen mellan Israel och Gud har alltid byggt på Guds nåd, men i den nya tiden – i Kristus och det nya förbundet – blir Guds nåd och förlåtelse mer påtaglig än tidigare. Vi ser Bibelns långa linjer som sträcker sig från dessa löften om det nya förbundets välsignelser till Paulus utläggningar om evangeliets rikedomar. För Paulus är själva grunden för livet tillsammans med Gud förlåtelsen i Kristus och gemenskapen med Gud i Anden. I Romarbrevets åttonde kapitel hålls båda dessa samman i en helhet. Det finns ingen fördömelse för dem som är i Kristus Jesus och genom Guds Ande ropar vi Abba Fader till Gud.⁹

Samma löften som finns i Jeremias och Hesekiels profetior om det nya förbundet ser vi också i avsnittet från Sefanja. Också där lovar Gud att han ska ”ta bort straffdomarna”, han ska se till att de som är kvar inte kommer att ”göra orätt eller tala lögn”. Och han lovar att han själv ska vara närvarande hos dem på ett nytt sätt, man ska säga att ”Herren din Gud bor i dig”. Det som inte finns i Jeremias och Hesekiels profetior, men som finns i Sefanjas, är det universella perspektivet, det nya ödmjuka och svaga folket ska göras till en ”berömmelse och lovsång bland jordens alla folk”. För att förstå vad detta handlar om och för att se hur den kristna kyrkan har en kallelse att leva ut detta behöver man börja i det ursprungliga löftet till Israels folk.

ETT VÄLSIGNAT FOLK

Israels historia börjar med att Gud välsignar Abraham och lovar honom att han ska bli

fader åt ett stort folk.¹⁰ I löftet som Abraham får finns en dubbeltydighet som är värd att studera närmare. De flesta översättningar från hebreiskan väljer att översätta med orden ”alla folk skall bli välsignade genom dig”. Denna tolkning leder läsarens tanke till Kristus. Den välsignelse som omtalas förstås som Kristus själv, Abrahams ättling, och det evangelium som kommer genom hans liv, död och uppståndelse. Detta stämmer också väl överens med vad som sagts ovan om profetiorna om det nya förbundet. En mindre vanlig översättning av löftesorden till Abraham är den som Bibel 2000 har valt: ”alla folk skall önska sig den välsignelse som du har fått”. Dessa ord verkar ha ett kortare frälsningshistoriskt perspektiv. Välsignelsen förstås inte som Kristus och evangeliet utan som landet som folket ska få till sin egendom och folkets välgång och välsignelse som Gud ska skänka dem. De omkringliggande folken ska se Israel och önska sig samma välsignelse.

Om man inte betraktar dessa två möjliga översättningar som konkurrerande, där en är rätt och den andra fel, utan i stället ser dem som kompletterande, så ges en möjlighet att få syn på ett visst bibliskt perspektiv på mission som annars lätt kan gå en förbi. Att alla folk ska vilja ha Israels välsignelse betyder att Gud ska göra något särskilt med nationen Israel, den ska byggas upp av Gud och bli särskilt välsignad. Att alla folk ska bli välsignade genom Israel betyder att frälsningen ska bäras ut till folken från Jerusalem och vidare. Man behöver inte välja ett av dessa perspektiv, båda kan stämma samtidigt. Forandet av ett välsignat folk hänger samman med utbredningen av Guds välsignelse i Kristus, det vill säga missionen.

Här har vi ett av många exempel på när Bibeln är mångbottnad. Löftet om välsignelse syftar både på Israels historia, på förbundet som sluts på Sinai och landet som Israels barn får som gåva av Gud och på välsignelsen i Kristus. Vi har det gamla och det nya förbundet förutsagt i Guds ord till Abraham. Det är väl värt att försöka undersöka på vilket sätt denna dubbeltydighet fungerar.

Det finns, som jag ser det, tre möjliga sätt att se på det ursprungliga löftet till Abraham. Enligt det första synsättet handlar löftet till Abraham om evangeliet och har sin verkliga betydelse i framåtblickandet mot Kristus och inte i något annat. Att översätta "alla folk ska vilja ha din välsignelse" blir alltså en direkt felaktig översättning. Löftet handlar enligt det här perspektivet inte alls om nationen Israel som ska vara välsignad bland alla folk.

Enligt det andra synsättet har det två olika betydelser. Det handlar å ena sidan om det gamla förbundet och nationen Israel och å andra sidan om Kristus och evangeliet i det nya förbundet. Enligt den första betydelsen ska folken alltså vilja ha Israels välsignelse, deras land och deras välgång etc. och i den senare betydelsen ska alla folk bli välsignade i Kristus genom Abraham. Dessa två saker blir enligt detta sätt att se det helt skilda åt. I det gamla förbundet ägnar Gud sig åt att forma ett välsignat folk och i det nya förbundet ägnar Gud sig åt att välsigna människor genom evangeliet i Kristus.

Enligt det tredje synsättet, vilket jag menar är det rätta sättet, finns det på ett sätt en dubbel betydelse men det gamla och det nya hänger helt samman. Enligt detta synsätt lovar Gud Abraham att bli fader till ett välsignat folk och detta får sin slutgiltiga

uppfyllelse i Kyrkan som är det välsignade folket. I det gamla förbundet välsignar Gud Israel och denna välsignelse fortsätter in i det nya förbundet där välsignelsen fördjupas genom inkarnationen, korset och uppståndelsen. Guds löfte om ett folk som bär på en särskild välsignelse och därmed blir till ett åtråvärt exempel för de omkringliggande folken upphör alltså inte i och med Kristus och det nya förbundet utan förverkligas i och med desamma.

Har man detta perspektiv för ögonen när man läser så blir Bibelns kontinuitet tydligare. Annars finns det en risk att man betraktar det Gamla testamentet och det Nya testamentet som väsensskilda, där judendomens gamla testamente är kollektivistiskt i det att det beskriver ett historiskt folk, medan det kristna nya testamentet är individualistiskt till sin prägel i det att det talar om varje människas frälsning. Men allt behöver hållas samman. Gamla testamentet är förvisso kollektivistiskt ur en synvinkel, men frälsningen är även djupt personlig – i hela Bibeln. Nya testamentet å sin sida innebär inte ett avslut på Guds formande av ett folk utan samma tema fortsätter. Linjen går från löftet till Abraham, via profeterna till Kristus och vidare i Kyrkan. När man ser detta framträder alltså inte bilden av Bibeln som uppdelad i ett kollektivistiskt gammalt testamente där Gud skapar ett folk och ett individualistiskt nytt testamente där Gud frälsar dem som tror evangelium. Bilden som framträder blir i stället en Bibel med stark kontinuitet mellan sina båda delar, där Gud genomgående är djupt personlig gentemot var och en som han möter, samtidigt som visionen om ett välsignat folk löper från början till slut.

Gud är djupt personlig gentemot var och en som han möter.

*Guds folk
är en del
av själva
frälsnings-
planen.*

FÖRBUNDEN

Denna starka betoning av kontinuitet mellan förbunden ser vi hos Jesus. Hans ord om att ”inte en enda bokstav, inte en enda prick” i lagen skall förgå visar att han inte på något sätt ställer evangeliet och den välsignelse han kommer med mot det gamla förbundet.¹¹

Samtidigt läser vi hur väsentliga delar av Israels andliga liv, t.ex. tempeltjänsten och den ceremoniella lagen, inte ska omfattas av de hedningar som tar emot evangeliet. Det finns alltså en skillnad mellan det gamla förbundets religiösa system och det nya förbundet. Vi kan också läsa i Hebreerbrevet hur det nya förbundet uttryckligen beskrivs som bättre än det gamla.¹² Här finns alltså en spänning i vad som kan sägas vara en sann biblisk förståelse av förbunden, en spänning mellan att betona likhet och kontinuitet och att betona olikhet och avbrott. Exakt hur detta ska förstås är inte helt enkelt att precisera. Klart är att det inte går att ställa det nya förbundet mot det gamla på ett sådant sätt att man hävdar att de inte har med varandra att göra – allt vad som sägs i lagen och profeterna skall ju bestå, säger Jesus. Det går heller inte att säga att det i Bibeln bara finns ett enda religiöst system – det finns ett gammalt förbund och ett nytt förbund och det nya är verkligen nytt och annorlunda.

KYRKAN I PROFETERNA

Med hela denna bakgrund som nu har tecknats blir profeternas framtidsvisioner begripliga. Spänningen mellan nytt och gammalt finns i beskrivningen av den tid som ska komma. Gud ska ”göra något nytt” i den meningen att välsignelsen ska fördjupas och det andliga livet ska reformeras på

Guds initiativ. Men det nya är inte nytt i den meningen att det är ett brott med det gamla som varit.¹³ I det nya förbundet som vilar på det gamla löftet ska Gud göra sig känd för alla folk. I Hesekiels 36:e kapitel, där det nya förbundet alltså beskrivs, säger Gud att genom Israel ska han visa sin helighet inför folken.¹⁴ I Jesaja 25 talas det om framtiden som en fest på ett berg, där alla folk ska samlas och äta feta rätter och dricka vin, där folken ska få se Gud och döden ska utplånas.¹⁵ I de välkända verserna från Sakarjas bok som beskriver den rättfärdige Konungen, som kommer ridande på en åsna, står det att han ska ”tala frid för hednafolken” och att hans rike skall nå ”från hav till hav”.¹⁶

I visionerna för framtiden hänger alltså bilden av missionen nära samman med bilden av det nya förbundets Israel. Gud ska samla en skara av svaga och fromma, både judar och hedningar, och ge dem all himmelsk välsignelse och göra dem till sitt folk. Denna skara är det nya förbundets gudsfolk, Kyrkan. Precis så ser apostlarna det. Paulus citerar Hosea och säger: ”De som inte var mitt folk ska jag kalla mitt folk”.¹⁷ Petrus skriver: ”Men ni är ett utvalt släkte, ett kungligt prästerskap, ett heligt folk, ett Guds eget folk ... Ni som förr inte var ett folk är nu Guds folk, ni som inte hade fått barmhärtighet har nu fått barmhärtighet.”¹⁸ och när Jakob skriver sitt brev så adresserar han det till ”de tolv stammarna i församlingen”.¹⁹

Kyrkan, Guds folk, är alltså inte en bieffekt av Guds frälsningsplan utifrån en biblisk förståelse, utan en del av själva frälsningsplanen. Det gamla förbundets profeter som talar om Guds kommande räddning

är inte uteslutande fokuserade på Kristus utan på Kristus och hans folk. Bilden av missionen i profetböckerna är att alla folk ska bli välsignade genom Abrahams ättling och samtidigt att alla folk ska vilja ha den nya och fördjupade välsignelse som kyrkan,

Guds folk, äger. De ska ha sin tillflykt i Herrens namn och de ska bli till en berömmelse och lovsång bland alla folk.

Anders Ek

Predikant, Malmö

1. Jfr App. 4:12: "Hos ingen annan finns frälsningen, och under himlen finns inget annat namn som människor fått genom vilket vi blir frälsta."
2. Jer. 31:31: "Se, dagar ska komma, säger Herren, då jag sluter ett nytt förbund med Israels hus och med Juda hus"; Hes. 37:26: "Jag ska sluta ett fridsförbund med dem. Det ska vara ett evigt förbund med dem. Jag ska ge dem plats och föröka dem och låta min helgedom stå ibland dem för evigt."
3. Jfr Rom. 7:12–13: "Alltså är lagen helig och budordet heligt, rätt och gott. Har då det som är gott blivit min död? Verkligen inte! Det var synden, för att den skulle avslöjas som synd. Den vållade min död genom det som är gott, för att synden genom budordet skulle avslöjas som synnerligen syndig."
4. Jer. 31:34: "Då ska de inte mer behöva undervisa varandra, ingen sin broder och säga: 'Lär känna Herren!' Alla ska känna mig, från den minste av dem till den störste, säger Herren, för jag ska förlåta deras missgärningar och aldrig mer minnas deras synder."
5. Hes. 36:25: "Jag ska stänka rent vatten på er så att ni blir rena. Jag ska rena er från all er orenhet och från alla era avgudar."
6. Jer. 31:33: "Nej, detta är förbundet som jag efter denna tid ska sluta med Israels hus, säger Herren: Jag ska lägga min lag i ert inre och skriva den i ert hjärta. Jag ska vara ert Gud, och de ska vara mitt folk."
7. Jer. 31:34 – se not 4 ovan!
8. Hes. 36:28: "Så ska ni få bo i det land som jag gav era fäder, och ni ska vara mitt folk och jag ska vara er Gud."
9. Rom. 8:1, 14–16
10. 1 Mos. 12:1–3: "Herren sade till Abram: "Gå ut från ditt land och din släkt och din fars hus och bege dig till det land som jag ska visa dig. Där ska jag göra dig till ett stort folk. Jag ska välsigna dig och göra ditt namn stort, och du ska bli en välsignelse. Jag ska välsigna dem som välsignar dig och förbanna den som förbannar dig. I dig ska jordens alla släkter bli välsignade."
11. Matt. 5:17–18: "Tro inte att jag har kommit för att upphäva lagen eller profeterna. Jag har inte kommit för att upphäva utan för att uppfylla. Jag säger er sanningen: Innan himmel och jord förgår ska inte en bokstav, inte en prick i lagen förgå, inte förrän allt har skett."

12. Hebr. 8:6: "Men nu har Kristus ett högre prästämbete, liksom han också är medlare för ett bättre förbund som är grundat på bättre löften."
13. Jes. 43:19
14. Hes. 36:22–23: "Säg därför till Israels hus: Så säger Herren Gud: Det är inte för er skull jag gör det, ni av Israels hus, utan för mitt heliga namn som ni har vanärat bland folken dit ni kommit. Jag vill helga mitt stora namn som blivit vanärat bland folken, därför att ni har vanärat det bland dem, och de ska inse att jag är Herren, säger Herren Gud, när jag visar mig helig bland er inför deras ögon."
15. Jes. 25:6–10: "Herren Sebaot ska på detta berg göra en festmåltid för alla folk, en festmåltid med feta rätter och lagrade viner, feta, mustiga rätter och lagrat, klarat vin. Han ska på detta berg utplåna den slöja som beslöjar alla folk, det tackelse som täcker alla folkslag. Han ska utplåna döden för evigt. Herren Gud ska torka tårarna från alla ansikten och ta bort sitt folks vanära från hela jorden, för Herren har talat. På den dagen ska man säga: Se, här är vår Gud! Honom hoppades vi på, att han skulle frälsa oss. Ja, här är Herren som vi hoppades på. Låt oss vara glada och jubla över hans frälsning. För Herrens hand ska vila över detta berg, men Moab ska trampas ner i sitt land som halm trampas ner i gödselhögen."
16. Sak. 9:10: "Jag ska ta bort vagnar ur Efraim och hästar ur Jerusalem. Stridens bågar ska bort, och han ska tala frid till hednafolken. Hans valde ska nå från hav till hav, och från floden till jordens ändrar."
17. Rom. 9:25: "Så säger han genom Hosea: De som inte var mitt folk ska jag kalla mitt folk, och den oälskade ska jag kalla min älskade."
18. 1 Petr. 2:9–10: "Men ni är ett utvalt släkte, ett kungligt prästerskap, ett heligt folk, ett Guds eget folk för att förkunna hans härliga gärningar, han som har kallat er från mörkret till sitt underbara ljus. Ni som förr inte var ett folk är nu Guds folk, ni som inte hade fått barmhärtighet har nu fått barmhärtighet."
19. Jak. 1:1